

ЕВОЛЮЦІЯ ФОРМ ІДЕНТИЧНОСТІ В ТЕКСТАХ Д. НАЛИВАЙКА

Увагу зосереджено на еволюції форм ідентичності в текстах Д. Наливайка: від виразної пов'язаності конфесійної та етнічної характеристик до зміни критеріїв, які засвідчили тенденції нової сучасної ідентичності.

Ключові слова: ідентичність, культурна епоха, гуманізм, світогляд, Ренесанс, Реформація, полемічність.

Один із визначних діячів Острозького культурно-освітнього центру – поет і перекладач *Д. Наливайко* (?–1627). Його батько був міщанином у містечку Гусятин (сьогодні – Тернопільська область), мав непогамовну вдачу, козакував, був відвертим і непримиренним ворогом католицької церкви та духовенства, – принаймні так свідчать у своїх "Kazaniach" Янчинський, який по живих слідах збирав відомості про сім'ю Наливайків в Острозі [13, с. 518–519]. Власник містечка М. Калиновський убив батька і забрав у нього землю, що підтверджує один із листів С. Наливайка, знаменитого гетьмана війська запорозького, прозваного в народі "Царем Наливаєм", до рідного брата Дем'яна [14: 2, с. 212–219]. Тому Северин і зруйнував панський маєток.

Дем'ян разом із братом брав участь у військових походах та антикатолицьких акціях. Ще за життя батька він навчався в Острозькій школі, до Острога після смерті його батька переїхала і мати. С. Кардашевич пише, що, будучи членом Острозької академії, він виконував обов'язки пароха Миколаївської церкви в Острозі [12, с. 40]. І. Мицько переконаний, що у справах луцького суду, пов'язаних із селянським повстанням С. Наливайка, Дем'ян фігурує як острозький священник, вміщено відомості про будинок, матір, брата і сестру. Д. Наливайко брав участь у Брестському антикатолицькому соборі 1596 року, а після приїзду до Вільни документи підписував як "пресвітер Богоявленський острозький" [4, с. 103]. Співпрацював в Острозькій і Дерманській друкарнях. Автор праць: "Лекції словенські Златоуста от бесѣд евангельских от иерея Наливайка выбраніе" (рукопис), "Лѣкарство на опальний умисел челоуѣчій" (1607, переклад на церковнослов'янську та "просту руську" мови листа Й. Златоуста до монаха Феодора), низки віршів і передмов до українських видань, які друкувалися в Острозі й Дермані. На думку Я. Ісаєвича, він написав "Лямент дому княжат над зешлым с того свѣта ясне освещоним Коныстанътиновичем княжатем Острозским, воеводоу волыньским" (Дермань, 1604) [1, с. 16]. Д. Наливайко був одним із керівників друкарні в Умані й Острозі, упорядник і редактор багатьох православних і наукових видань, серед них – "Диалог албо розмова о православной и справедливой вѣрѣ" (1603), "Октаик, сирѣч Осмогласник..." (1603–1604), "Лист Мелетія, святѣйшаго патріарха александрійскаго, до велебнаго епископа Ипатія Потѣя..." (1605), "Молитовник" (1606), "Лѣкарство на опальний умисел челоуѣчій..." (1607), "Часослов" с "Месяцѣсловом" (1612), можливо – "Часослов" 1612 р.

В. Шевчук пише: "Загалом і в циклі геральдичних віршів Острозьким, і в "Ляменті" Д. Наливайко ставить одну й ту ж проблему: спадковості й утримання в роді добрих традицій. Вона є, можемо сказати, наскрізною в його невеликій поетичній творчості, бо навіть філософські медитації про час та сумління натурально лягають у цей ряд: рід живе в часі, в часі живе й продовжується вчине не добро, "добрі діла"; сторожем добротворення, твореного в часі, є сумління" [8: 1, с. 217]. Процитуємо фрагмент із книги "Лямент", розділ "Од небіжчика до жони":

Жалісна матко, якими б тебе мав тішити словами,
видячи тебе нещасливу межі білими головами.
Була мені жоною, а тепер стала вдова,
несподіваний то у тебе титул – тії смутні слова.
Тим утішся, що колись без волі твоєї нічого не учиняв,
і, аби в спокої по мені зостала, таку дорогу торував.
До того тішся потомками, що при тобі зостались,
в них мене побачиш, бо не будуть такі оспалі.
Аби звичаїв моїх в собі відобразить не воліли,
чи чогось би самі того не хотіли або не вміли.
Тоді сама природа те в них покаже й направить
і, що суть синове мої, виразно те в них явить.
Тим тішся, що по смерті в особі синів моїх зостав,
і, якщо мене хто за життя бачити на світі не застав,
нехай мене в живих зєрцалах синів моїх бачить,
а, ласкаво на їх малий вік зиркнувши,
мене спом'януть не забарить.

(Пер. В. Пєпа) [7, с. 36].

"Лямент" дійшов до нас у єдиному примірнику, який зберігається у бібліотеці імені Кирила та Методія в Софії. У післямові до Октоїха (1604) Д. Наливайко писав: "В лѣто 603-е мѣсяця декаврія 2 дня представился благочѣстивый князь Александер, воевода Волынский, сын благоуѣрнаго князя Костянтина", "велѣй плач і жалость отцю і чадом (дѣтям) оставив, найпаче же християном... Всѣ бо бяху чающѣе (чекали) помощь тим улучити в бѣдах і гонѣнях, одержщих Христову Церков" [3, с. 68]. У князя Олександра була донька Анна, яка вийшла за князя Ходкевича, вона перейшла на католицтво, взяла собі ім'я Алоїза, у 1636 році, на Великдень, наказала перенести домовину свого батька з острозької замкової Богоявленської церкви до єзуїтського костельу. Народ обурився і напав на "єзуїтську преподобницю". Зчинилася кривава бійка, багато людей загинуло, але єзуїти таки забрали тіло князя Олександра й знищили.

Князь О. Острозький разом із батьком брав участь у боротьбі проти експансії католицизму в Україну, очолював світське коло Брестського антикатолицького собору 1596 року, виступав на сеймах як поборник православ'я, він готувався очолити антикатолицький табір православних феодалів Речі Посполитої, і можливо, саме це стало причиною його загадкової смерті від отруєння [11, с. 33; 12, с. 44].

Вірш "Лямент" збудований у жанрі "треносів" і "плачів", що йде ще від "Ляменту Данаї" С. Кеоського і дуже поширений у польській літературі ("Lament chłopski", "Lament Świętokrzyski", "Lament utrapionej Matki, Korony Polskiej") та українській ("Тренос, або Лямент", "Лямент світу вбогих..." М. Смотрицького, "Лямент про нещасну пригоду..." та ін.). Твір передає "розмову" покійного князя з живими і його заповіт: "Пам'ятайте, що ви з князів руських Острозьких вийшли, / їх віру, справність і набожність майте на мислі". Князь В.-К. Острозький мав трьох синів – Костянтина, Олександра й Івана-Януша, із них лише Олександр пішов за батьком і став міцною надією для православних. Дружина князя, католичка С. Тарновська, все зробила для того, щоб Костянтин та Олександр перейшли на католицтво.

В. Шевчук аналізує геральдичні вірші Д. Наливайка, які ушляблюють гербові знаки Острозьких і тлумачать значення цього роду для України. Він звертає увагу на маленький поетичний шедевр "Прохання читальникового про час"; це одна із перших писаних книжною українською мовою філософських медитацій. Час даний людині, пишеться тут, "у скупі вагу", він уподібнюється до корабля, який швидко пливе, але люди, що перебувають у ньому, ніби залишаються на одному місці. Людський вік надто короткий: "п'яддю вік помірено чоловіку", отже, часом треба дорожити, а не "в потім відкладати", – людина не відає, де й коли помре. Відтак автор хоче прочитати все, що зможе, і все належне зробити в цьому світі, "щоб мене, коли помру, не могли судити" [8:1, с. 217].

Д. Наливайко ряд геральдичних віршів умістив у книзі "Лїкарство на опальний умисел чоловічий..." (1607), він є автором передмов і післямов до видань, що виходили в Дерманській та Острозькій друкарнях "Диалог албо розмова о православной и справедливой вѣрѣ" (1603), "Октаик, сирѣч Осмогласник..." (1603–1604), "Лист Мелетія, святѣйшаго патріарха александрійскаго, до велебнаго єпископа Іпатія Потѣя..." (1605), "Молитовник" (1606), "Лїкарство на опальний умисел чоловічий..." (1607), "Часослов" с "Месяцѣсловом" (1612), можливо "Часослов" 1612 р. склав рукописний збірник "Лекції словенскія Златоустаго от бесѣд еуангельских от иерея Наливайка выбраніе" – переклад на "просту руську" мову церковнослов'янських та біблійних сентенцій про бідність і багатство, переваги душевної чистоти над родовитістю тощо, ця книга мала резонанс в українській літературі XVIII ст. і вплинула на творчість К. Зінов'єва.

На думку І. та В. Огородників, Д. Наливайко виступав проти насильницької полонізації та покатоличення українського народу, вбачаючи в них знаряддя національного й духовного гноблення. У виступах проти унії спирався на давньоруську православну традицію, переломлену кризо певні впливи західноєвропейських гуманістичних і реформаційних учень. Сенс людського буття й призначення людини вбачав не у відході від дійсності, а в активній діяльності, спрямованій на захист свого народу, відродження й розвиток його мови, культури. Захищав сформульовану на початку 90-х років XVI ст. філософсько-філологічну концепцію, яка передбачала відродження, переосмислення й розвиток української культури, звертав увагу на необхідність поглибленого вивчення літератури, філософії. Він певною мірою закладав афористичний тип філософствування в українській культурі [5, с. 133–134].

У збірнику "Лекції словенскіє" весь матеріал викладено так, що спершу йде висловлювання церковнослов'янською мовою, а після нього вміщено український переклад. Вступом до лекцій є відома молитва "Нині визволяєш служебника свого". Далі йде ряд сентенцій, напр., повчання жити не лише для себе, але й для інших, насичувати не лише тіло, але й душу. Деякі із цих сентенцій вказують на перевагу душевної чистоти над родовитістю, засуджують пагубність гордості, підкреслюють важливе значення науки і виховання, необхідність шанування родичів. К. Копержинський помітив, що сентенції підібрані так, щоб не зачіпати релігійних питань боротьби православ'я з католицизмом. Останнім твором, у якому містилися нападки на католиків, була передмова до Псалтиря 1598 року, написана В. Суразьким. Дослідник вважає, що представники нижчого духовенства і міщани, які раніше нападали на католиків, тепер зайняли захисну позицію і перейшли до мирної книжно-наукової діяльності, захищаючи рідну мову і культуру [2, с. 382]. Очевидно, що автор, підбираючи сентенції, керувався політичними міркуваннями, загальною ситуацією, про-

тиборством суспільних сил. Було б цікаво, підкреслює К. Копержинський, зіставити ці лекції з текстом "Дерманської бджоли", яка вийшла 1599 р., однак поки що опубліковано лише уривки з неї. Міжтекстуальний зв'язок тут годі простежити, можливо тому, що немає однозначної думки, коли написані "Лекції словенскіє", К. Харлампович вважає, що це ранній твір Дем'яна [9, с. 272–273], а К. Копержинський схиляється до думки, що пізній, після 1602 року [2, с. 382].

У збірнику чимало висловлювань, скерованих проти багатства: "Ані збирай маєтности несправедливе, але из святобливых чистых своих зысков виживайся, мѣй досить на том, що оу тебе есть, а чужих речей отдавайся" [2, с. 382]. Подібні теми не раз зустрінемо у творах І. Вишенського, а В. Петец помітив їх і в "Тестаменті... Василія, царя грецького", що надрукований у брошурі "Лїкарство на опальний умисел чоловічий...". Очевидно, що "Лекції словенскіє" розвивають українську культурну традицію, протиставлену польсько-шляхетській.

Д. Наливайко одним з перших став на захист "простої руської", себто української мови, на той час це було дуже важливо і для продовження пам'яті про минуле свого народу, і для взаємного спілкування українського розпорощеного люду. Тоді це справді була велика сміливість, адже в українській письменницькій традиції, порівняно з польською, творів, написаних рідною літературною мовою, було мало, а наукові трактати писалися латиною і церковнослов'янською. Мова його трактату доволі непогана, хоча нарівні з чистими українськими словами (що, собі, хороба, досить, дитинна душа тощо) натрапляємо і на полонізми (абовѣм, юж, кламца, звицѣжит).

У творі є посилання на чужі джерела: Й. Златоуста – 4 рази, В. Великого – 3, Піфагора, Фокліда, Давида – 2, "Діяння апостолів", "Слово про Лазаря" – 1.

До книги "Лїкарство на оспальний умисел чоловічий" (Острог, 1607) як додаток було вміщено "Тестамент царя Василія". Твір нагадує нарис на тему суспільної моралі, якою вона видавалася освіченим людям початку XVII ст. У ньому текст також подано в одній колонці церковнослов'янською, в іншій – "простою руською" (українською) мовами. "Тестамент" починається із твердження, що "початком всього живота" є віра, "тая бовѣм вѣра всѣх добр есть причиною, тая всѣм цнотам досконалостью". Звідси впливають усі інші цінності, які автор після вступної частини розвиває у 65 розділах, де пише: про віру, науку і мудрість, добротність, ввічливість, суд божий і кару, милостиню, старання, звичаї, смиренномудрість, цноти, святолюбність, вірних товаришів, покірний розум, мудрість, мовчання, поради, чистоту, повагу до родичів, правду, добротність, зневагу до маєтности, пияцтво, багатство і жадобу, терпеливість, правду і брехню, любов, читання книг, увагу до мов тощо [6, с. 50]. Про завдання своєї праці він каже в післямові "До того, хто читав": "Чителнику бачный, который тую книжку читалесь, не пытаю тя, еслись всю прочиталъ; але еслись такъ, яко ся годить, читалъ; абовѣмъ лацнѣй вырозуменє слова напилного слухача и чителника учечи, анѣжлись дати зрозумѣти, мовить Василій Великій. И нѣмашъ горшого писму и речамъ в немъ поважнѣмъ неприятели, яко тотъ, который его прудко перебѣгши, мнѣмаєть же все зрозумѣлъ; а прето еслись тому вдяченъ, читати разъ и другій и десятыи не лѣнуйся. Абовѣмъ що написати до вѣдомости твоее подати, то моя была повинность, чому досить за волею божою учинилемъ; а яко то приймовати и якъ ся с тымъ обходити, то южъ на твоєм баченю належить. Еднак же не тушу, абы былъ кто такъ невдячнымъ, абы доброгго зле уживати мѣлъ" [6, с. 52–53].

Завершує свою післямову перекладач, за давнім звичаєм, вибачаючись перед читачем на випадок, якщо той помітить якусь неадаптованість, просить його доброзичливо прийняти працю: "Еслимъ теж в перекладанью на простую мову невласне положиль. Альбо в чомъ недогодиль, ты яко мудрый поправъ, а мнѣ яко челоуѣкови перебачъ, а тую мою подлюю працю, яко два пѣрѣжки з убогого довѣѣпу смислу моего прошу ласкаве прійми" [6, с. 52–53].

З вірша "До того, хто має добре сумління" стає ясно, кому адресує свій переклад автор:

Цей лист читачу дорогому
Належить, і саме такому,
Хто добре сумління має,
Воно за провину терзає
І зразу життя поправляє.
Письмо бог написане дав –
Сумління, щоб кожен подбав:
Усі прочитав свої справи,
Судивши себе без обави.
Щоб суд обійти, злість кидай;
Як винен, провину приймай,
Найменші гріхи поправляй,
На вічний суд не залишай.
Бо гріх коли знайде тебе,
Нічим не врятує себе.

(Пер. В. Шевчука) [7, с. 34–35].

Із віршованої післямови стає зрозуміло про цільове призначення праці: вона адресована не царям і князям, про яких пише автор "Тестаменту", а середньому соціальному прошарку – "панам і шляхтам". Саме до них звертається автор у вірші "До того ж читача":

Це вам кажу, шляхто, в яких є сини,
Щоб ви за нащадків не знали вини:
Умійте з дитинства направити науку,
Даватимеш приклад – піде тобі в руку.
Як добрий ти будеш, то слава пригідно
В нащадку завітне, не зникне безслідно.

(Пер. В. Шевчука) [7, с. 36].

Серед інших віршів, приписуваних Д. Наливайку, слід назвати й ті, що увійшли до книг "Часослов" (1612) та "Лямент дому княжат Острозьких над зійшлим з цього світу найяснішим княжичем Олександром Костянтиновичем, княжичем Острозьким, воєводою волинським":

Більш ніколи не освітяться голови твоєї волос,
не почувється вже у вухах моїх твій голос,
Ані очі мої не втішаться, дивлячись на твою твар,
ох, не знаю, яких дочекалася смутних хмар.
Жодна година, нехай знонайсвітліша,
вже не буде для мене ясна,
відаю ж: свіча всіх потіх моїх навіки згасла.
Котра б отак ось разом оплакувала і своє вдівство,
і діток своїх малих жаліснее сирітство.
Лиш бог вдовам оборонцею,
а сиротам вітцем каже себе звати,
позволила себе в оборону,
а діток в опіку йому офірувати.

(Пер. В. Пела) [7, с. 38].

Цей монолог від жони написаний за вимогами голосіння – фольклорного жанру, що зберігає ознаки синкретичного світосприймання. Творові властива специфічна семантично-сюжетна композиція, насичена емоційно-напруженими жалями та ляментациями з різними стилістичними фігурами та тропами ("не освітяться голови твоєї волос", "очі мої не втішаться", "свіча всіх потіх моїх навіки згасла" тощо) та особливим протяжним мелосом. Та все ж цей твір, як і інші фрагменти

поєми, доволі метафізичний. О. Яковина пише: "Метафізична поезія, відповідно, цікавиться дією духовних законів у земному житті людини, тобто пізнанням дії Бога (або ж пізнанням принципів, цілого) в нашому житті. Оскільки основним методом теології є аналогія, то і в метафізичній поезії, як правило, використовуються інтелектуальні аналогічні образи, які дають змогу через спостереження навколишнього світу сприймати способи та форми дії Бога в людському житті..." [10, с. 69–70]. Тому й трагедія жони оцінена через призму авторитету Бога: "Лиш бог вдовам оборонцею, а сиротам вітцем каже себе звати".

"Тестамент" був справді читабельною й актуальною книгою, його кілька разів перевидавали, напр., у січні 1680 року за велінням царя Федора Олексійовича і з благословення патріарха Йоакима побачила світ нова редакція твору, яка відрізнялася від острозької, як пише В. Перетц, "ничтожними варіантами", новими віршами і спробою адаптувати його до північної традиції, зокрема до мови новгород-софіївських рукописів 1444 р. Цей же варіант було перевидаано 20 березня 1680 року в друкарні Києво-Печерської Лаври, текст дублює московські корективи, щоправда, тут уже з'являється нова передмова до читача з біографічними відомостями про царя Василя і "Стослово" Геннадія. "Тестамент" був дуже популярним, що засвідчує в одному із своїх віршів І. Некрашевич.

Проте, як пише В. Перетц, нарівні з українським перекладом "Тестаменту" царя Василя, що був опублікований в острозькому виданні 1607 року, існував ще один рукопис, який зберігався у бібліотеці Києво-Печерської Лаври, згодом – книгозбірні Київської духовної академії, а сьогодні зберігається в Інституті рукописів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. На ньому є дарчий підпис "ісрея Даниїла Влоцмерського 1756 р." (дата вводиля в оману науковців і призвела до неточного датування тексту). Зміст цього рукопису: повчання від неділі сліпого, на неділі і свята, написані українською літературною мовою, апокаліпсис і коментар до нього А. Кесарійського, "Отпис" на лист єпископа І. Потія "в року 1598 писанный через одного найменшого клирика церкви Острозькой в том же року отписанный", "Тестамент" на 379 листках. Від нього збереглися лише глави 1–6 і частина 7, у ньому так само, як і в острозькому виданні 1607 року, ліворуч вміщено церковнослов'янський текст, а праворуч – український переклад, і цей переклад не збігається ні з острозьким варіантом, ні з іншими відомими редакціями "Тестаменту". В. Перетц пише: "Он близок к оригиналу, но несколько расширяет его, украинский перевод 1607 г. приближается по языку в манере к памятникам украинско-белорусским, написанным, как тогда говорилось, "простою мовою", рукописный перевод заключает в себе черты живого языка, привязывающие его к Украине: крюком, родичюв, правил и др. В этом отношении перевод "Тестаменту" примыкает к попыткам других памятников морально-философского содержания" [6, с. 53].

Отже, простежуючи еволюцію форм ідентичності в текстах Д. Наливайка, помічаємо, що його ідентичність в умовах боротьби з католицькою експансією ототожнювалася з "простою вірою", "простою руською" (українською) мовою. Таке розуміння ідентичності суголосне з ідеями Ренесансу та Реформації, які викликали до життя народну мову. Рукописний збірник "Лекції словенскія" – переклад на "просту руську" мову церковнослов'янських та біблійних сентенцій. Він органічно вписується в традицію перекладів Святого Письма "простою руською" (українською) мовою, причому оригіналами для них служать польські протестантські переклади:

так, Пересопницьке Євангеліє 1556–1561 рр. користало з лютеранського перекладу Нового Заповіту (1553) Сеключіана; Євангеліє В. Тяпинського (після 1570) року взяло собі за взірць соцініанський Новий Заповіт (1570) С. Будного, Новий Заповіт (1581) Валентина Негалевського є перекладом соцініанського перекладу Нового Заповіту (1577) М. Чеховича, а Крехівський апостол (бл. 1560-х р.) – перекладом із кальвінської Біблії 1563 р. Уже самі ці джерела українських перекладів Св. Письма виразно говорять, що реформаційні впливи в Україні були дуже відчутними. Крім того, у братських школах вивчається "проста руська" або "руська мова", з'являються підручники, напр., граматики і "Лексис" Л. Зизанія збудовані так, щоб діти нарівні із церковнослов'янською вивчали і "просту руську" мову.

Список використаних джерел:

1. *Исаевич Я.* Преемники первопечатника / Исаевич Я. – М. : Книга, 1981. – 192 с.
2. *Копержинский К.* "Лекции словенские Златоустого отъ бесѣды евангельскихъ от иерея Наливайка выбраніе" / Копержинский К. // Сборник отделения русского языка и словесности АН СССР. – 1926. – Т. 101. – №2. – С. 381–383.
3. *Митрополит Іларіон.* Князь Костянтин Острозький і його культурна праця / Митрополит Іларіон. – Вінніпер : The Christian Press, 1958. – 216 с.

А. Астафьев, д-р филол. наук, проф.
КНУ им. Т. Шевченко, Киев

ЕВОЛЮЦІЯ ФОРМ ІДЕНТИЧНОСТІ В ТЕКСТАХ Д. НАЛИВАЙКО

Внимание сосредоточено на эволюции форм идентичности в текстах Д. Наливайко: от отчетливой связи конфессиональной и этнической характеристик до изменения критериев, засвидетельствовавших тенденции новой идентичности.

O. Astafyev, Dr Hab., Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

THE EVOLUTION OF IDENTITY FORMS IN D. NALYVAJKO'S TEXTS

Attention is paid to the phenomena of identity in the texts written by D. Nalyvajko: from distinguish connection between confessional and ethnics characteristics to changing of criteria, which proved the tendencies of new times' identity.

УДК 929Шевченко+821.161.2-1.09

О. Бігун, канд. філол. наук, докторант
КНУ ім. Т. Шевченка, Київ

МІФОЛОГЕМА ЄРУСАЛИМА В ПОЕЗІЇ Т. ШЕВЧЕНКА

Йдеться про рецепцію та інтерпретацію міфологеми Єрусалиму у творах Тараса Шевченка. Розглядається символіко-алегоричний складник паралелі "Київ–Єрусалим". Аналізується типологія "єрусалимних" локусів у Шевченкових творах. Ключові слова: міфологема, типологія, давньоруська література, Біблія, Єрусалим, Київ, Т. Шевченко.

Творча інтерпретація міфологеми Єрусалима простежується в українському красному письменстві ще за княжої доби ("Повість минулих літ", "Слово про Закон і Благодать" митрополита Іларіона, писання "Початкового зводу", "Пам'ять та похвала князеві Володиміру" Іакова Мніха, перекази Києво-Печерського патерика тощо) та в літературі "українського бароко" (З. Копитенський, Ф. Прокопович, К. Сакович та ін.). Згодом, як свідчення тяглості процесів етнологічного освоєння міфологічних структур, сакральний "єрусалимний" міф втілювався на рівні архетипів "храму", "святої землі", "обраного народу" у творчому доробку Г. Сковороди, П. Куліша, І. Котляревського, Т. Шевченка, І. Франка та ін. Спільним сенсоворним складником "єрусалимної" ідеї протягом означеного періоду – від перших писемних зводів Київської Русі до доби Романтизму і далі – було поняття святості, що поставало в нових ракурсах інтерпретації, адаптуючи біблійні моделі та актуалізуючи національну унікальність. Обраний діахронний аспект дослідження міфологеми Єрусалиму дає можливість послідовно і цілісно дослідити збіги, перегуки та відмінності в розрізі святості біблійної генези та її ево-

4. *Мицько І.* Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576–1636) / Мицько І. – К. : Наук. думка, 1990.

5. *Огородник І., Огородник В.* Історія філософської думки в Україні. Курс лекцій / Огородник І., Огородник В. – К. : Вища школа ; Знання, 1999. – 544 с.

6. *Перетц В.* "Тестамент царя Василя" в українських перекладах / Перетц В. // Сборник отделения русского языка и словесности АН СССР. – 1926. – Т. 101. – №2. – С. 50–72.

7. Українська поезія XVII століття (перша половина) : Антологія [упоряд. В. В. Яременко]. – К. : Рад. письменник, 1988. – 358 с.

8. *Шевчук В.* Дем'ян Наливайко – співець роду / Шевчук В. // Шевчук В. Муза Роксоланська. Українська література XVI–XVIII століть: У 2 кн. – К. : Либідь, 2004. – Кн. 1. – 398 с.

9. *Харлампович К.* Западно-русские православные школы XVI и нач. XVII в., отношение их к иностранным / Харлампович К. – Казань : Типо-литография Импер. ун-та, 1898. – 524 с.

10. *Яковина О.* Метафізика в поезії : Україна XVII століття / Яковина О. – Львів : Опілля, 2010. – 216 с.

11. *Jerlic J.* Latopisiec albo kroniczka. – Warszawa-Petersburg : Drukarnia Wienhobera, 1853. – Т. 1. – 187 s.

12. *Kardaszewicz S.* Dzieje dawniejsze miasta Ostroga: materiały do history Wołynia. – Kraków: Drukarnia Gebethnera i Wolfa, 1913. – 291 s.

13. *Niesiecki K.* Korona Polska przy Złotej Wolności Starożytnemi Wszystkich Kathedr, Prowincyi y Rycerstwa Kleynotami Heroicznym Męstwem y odwagą, Naywyższemi Honorami a naypierwey Cnota, Pobożnością y Świątobliwością Ozdobiona ... – Lwów : Drukarnia Collegium Lwowskiego Societatis Jesu, 1743. – 820 s.

14. Zbiór pamiątek do dziejów polskich. – Warszawa : Drukarnia Gazety Godzinnej, 1858. – Т. 2. – 249 s.

надійшла до редколегії 05.09.2012

люції в українському красному письменстві. Кроскультурний, семіотичний та герменевтичний аналіз дозволить вийти на глибинний рівень семантики "єрусалимних" локусів у творах Т. Шевченка, пояснити його підтексти, виявити поетичну структуру та рівні художньої інтерпретації.

Історія постання єрусалимського міфу закорінена у Святе Письмо. Як відомо, Єрусалим у містичний спосіб пов'язаний і зі Старим, і з Новим Завітом. Його вважають священним, однак смислове наповнення цього священства є різним. Як просторове сакральне місце Єрусалим є святою землею для юдеїв, бо цар Давид завоював його і зробив столицею Ізраїлю, заклавши в середмісті головний Храм за тим зразком, що був відкритий Богом Мойсееві на горі Синай, що вказує на небесний прототип головного Храму юдеїв. Наступність зміни Старого Завіту на Новий була закладена в Єрусалимі в символічній топографії – це були Золоті Ворота, через які згодом в'їхав Ісус Христос. В околицях міста, на Голгофі, яка в модернізованих візіях наступних епох стане праобразом "пула землі", "святої гори" (Афон, Київські пагорби), Ісус Христос прийняв мученицьку смерть. Так, до топусу сакрального міста дода-